

מאפייני תופעת העישון בחברה הערבית בישראל על בסיס סקרים בקרב בני נוער ובוגרים

מפגש שולחן עגול

נערך עבור המיזם למיגור העישון
על ידי חברת נאס-נאס לייעוץ ומחקר חברתי וכלכלי בע"מ

צוות המחקר: נגם גנטוס, אביבית חי ולילי שטרן

הקדמה

המחקר נערך כהרחבה למחקר הראשון שנערך ב-2022 בקרב בני נוער וצעירים ערבים, לאור הצורך באיסוף מידע סיסטמתי ולאור מורכבות תופעת העישון בחברה הערבית, ובכלל.

מטרות המהלך המחקרי כולו:

1 לייצר לאורך זמן ידע ותובנות לגבי המאפיינים המייחדים תופעות של עישון ואידוי בחברה הערבית.

2 לזהות מגמות ודפוסים, ולאפשר יצירת כלים והתערבויות אשר יעזרו להיאבק בתופעה ולמגר עד כמה שניתן התחלת עישון בקרב בני נוער וצעירים.

3 להעלות את הנושא לשיח הציבורי ושיח מקבלי החלטות.

מטרות המחקר הנוכחי:

1 לאסוף נתונים עדכניים לגבי שכיחות התופעה ומאפייניה, תוך התייחסות לשינויים שקרו בשנתיים האחרונות מאז המחקר הקודם.

2 להרחיב את קהל המחקר שיכלול גם בוגרים מהחברה הערבית.

מתודולוגיה

סקר בוגרים

סקר בני נוער

נערך בין החודשים ינואר-מרץ/2024	נערך בין החודשים ינואר-מרץ/2024
נערך על ידי צוות חברת נאס-נאס	נערך על ידי חברת הסקרים "יאפא"
שאלון אינטרנטי בערבית, הופץ בעזרת ארגונים ויוזמות בחברה האזרחית, ובני נוער אינדיוידואלים שהתגייסו למשימה.	שאלון טלפוני בערבית
משיבים: כ-550 תלמידי חטיבות ביניים ותיכונים בני 12-18 מהחברה הערבית.	משיבים: 1,607 בני 18 ומעלה
פריסה גיאוגרפית: כלל האזורים בארץ, כולל ירושלים.	פריסה גיאוגרפית: כלל האזורים בארץ, ללא ירושלים.

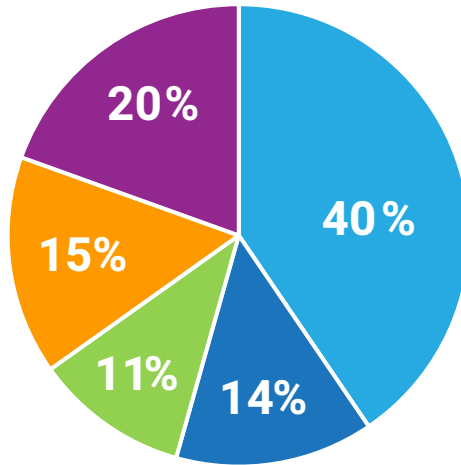
הערות מתודולוגיות

- כדי לאזן את הנתונים לפי ייצוגם באוכלוסייה: הנתונים עברו הליכי אקסטרפולציה (resampling) על בסיס אשכולות (clusters) דמוגרפיים של גיל, מחוז ומגדר.
- הנתונים הדמוגרפיים המוצגים כאן הם לפני ביצוע הליכים אלה, הממצאים המוצגים לאחר מכן הם אחרי ביצוע ההליכים.
- ממצא המתאר "הבדל" היה כזה שכלל הפרש מעל חמש נקודות האחוז בין הקבוצות שנבדקו.

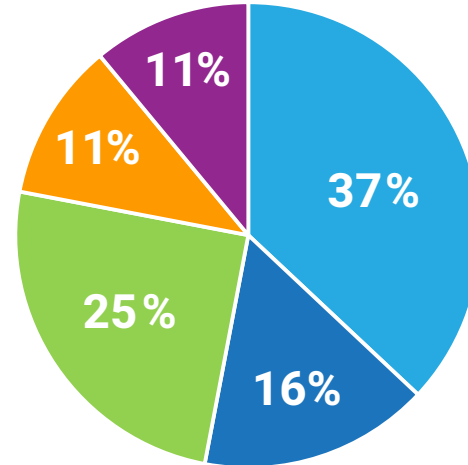
נתונים דמוגרפיים סקר נוער

התפלגות בני נוער
ערבים לפי מחוז¹

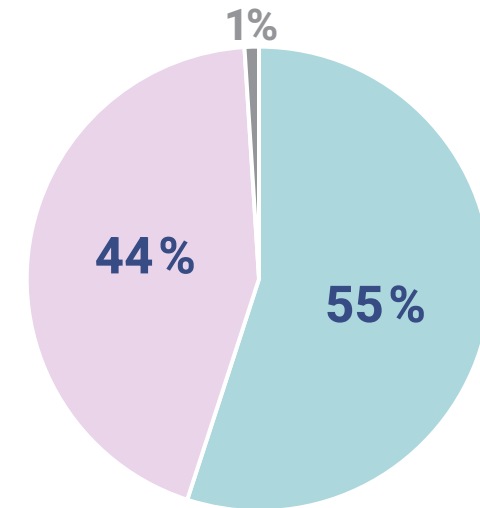

צפון ■ חיפה ■ מרכז (ותל-אביב) ■ ירושלים ■ דרום ■

סקר נוער, התפלגות
המשיבים לפי מחוז, N=541

סקר נוער, התפלגות המשיבים לפי מגדר, N=541

בנים ■ בנות ■ אחר ■

נתונים דמוגרפיים סקר נוער

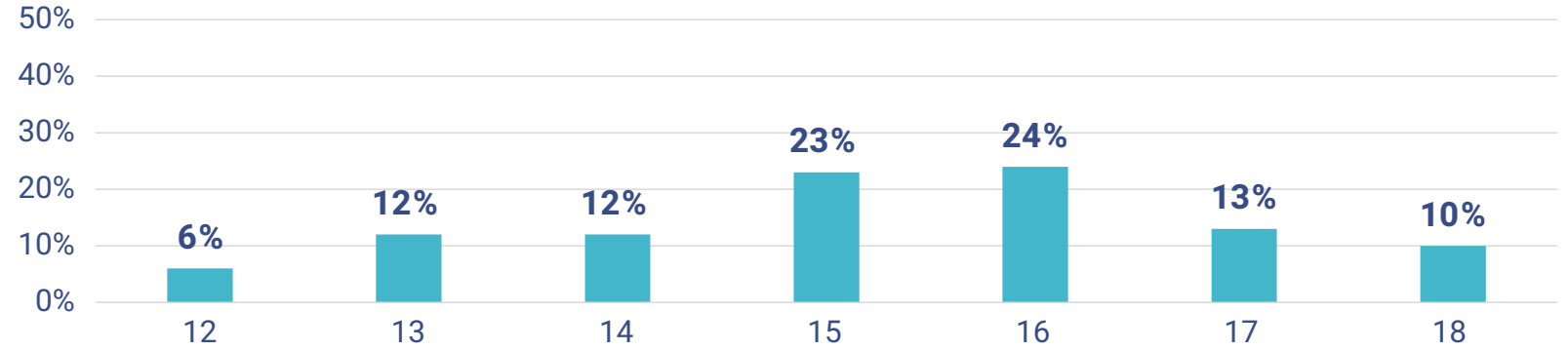
סקר נוער, התפלגות המשיבים לפי קבוצות גיל, N=541

גילי המשיבים נעו
בין 12 ל-18 שנים

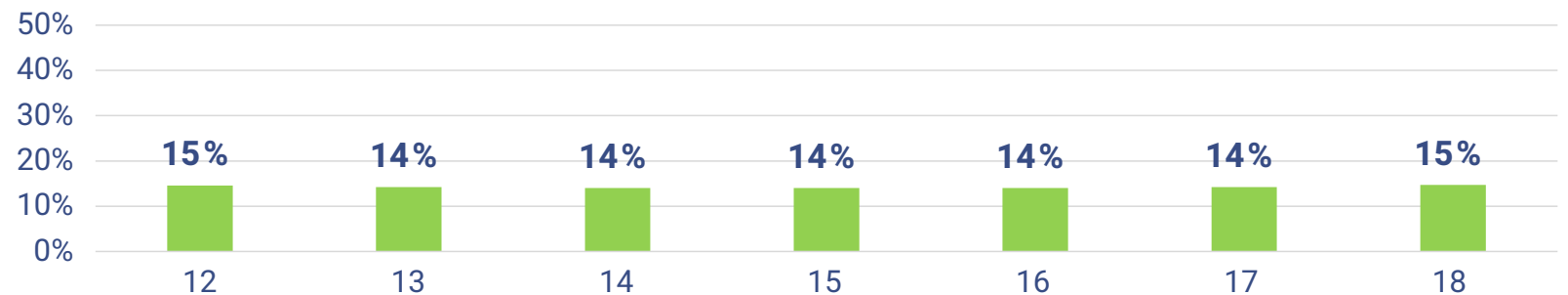

ממוצע = 15.3
שנים

חציון = 15 שנים

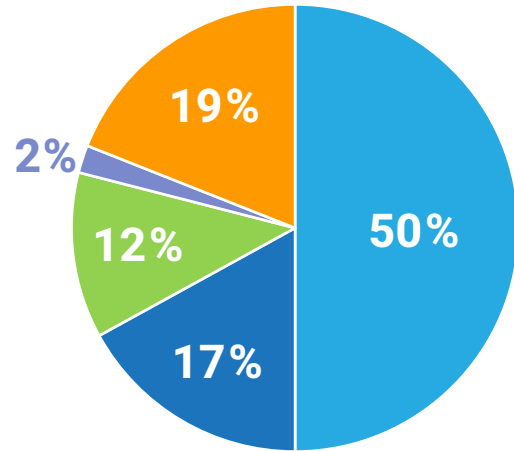
התפלגות הגילים מתוך קבוצת הנוער (גילאי 12-18) באוכלוסייה הערבית הכללית²

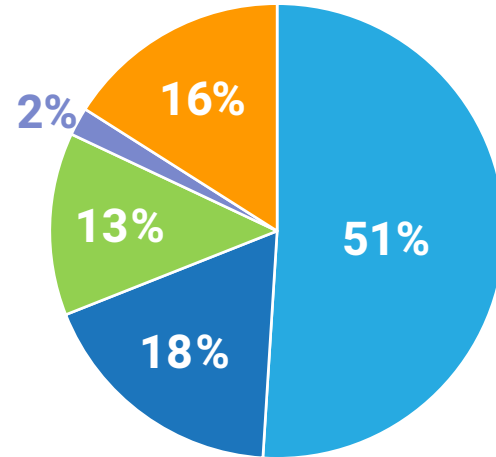

נתונים דמוגרפיים סקר בוגרים

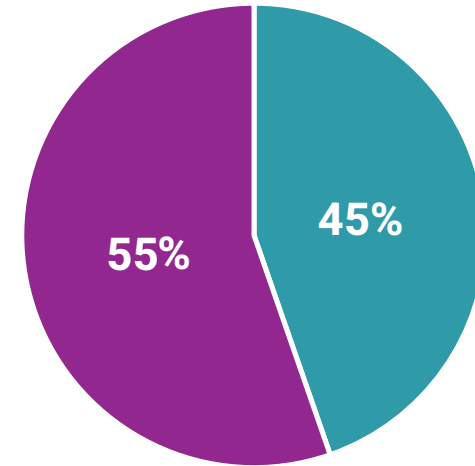
התפלגות האוכלוסייה הערבית הכללית לפי מחוז³

סקר בוגרים, התפלגות המשיבים לפי מחוז, N=1,607

סקר בוגרים, התפלגות המשיבים לפי מגדר, N=1,607

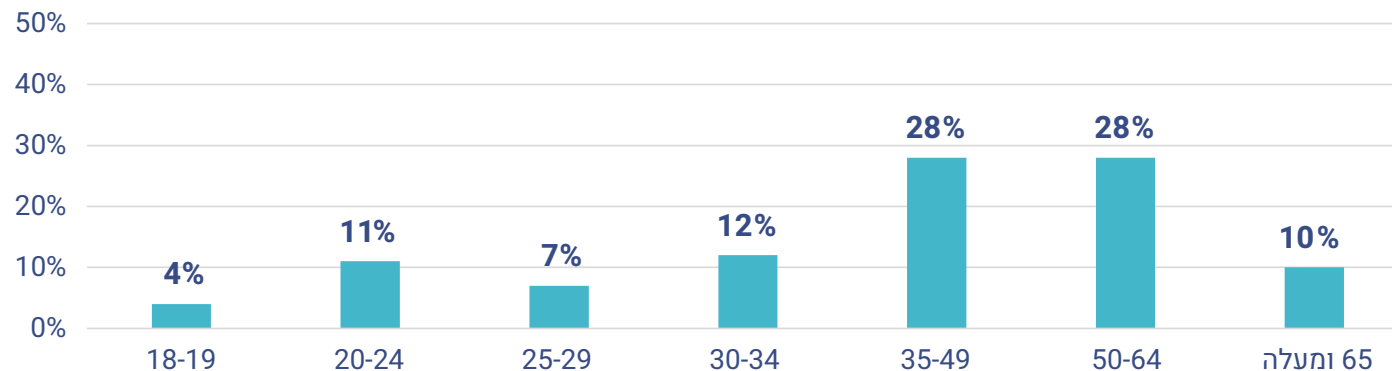
צפון ■ חיפה ■ מרכז ■ תל אביב ■ דרום

גברים ■ נשים ■

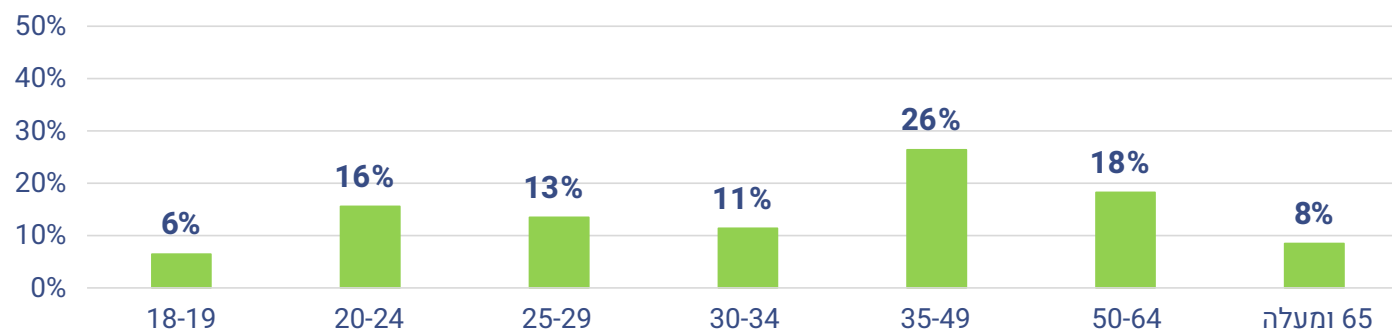

נתונים דמוגרפיים סקר בוגרים

התפלגות גילאי המשיבים לפי קבוצות גיל, N=1,607

התפלגות הגילאים באוכלוסייה הערבית הכללית (בגילאי 18 ומעלה)⁴

גילי המשיבים נעו בין 18 ל-87 שנים

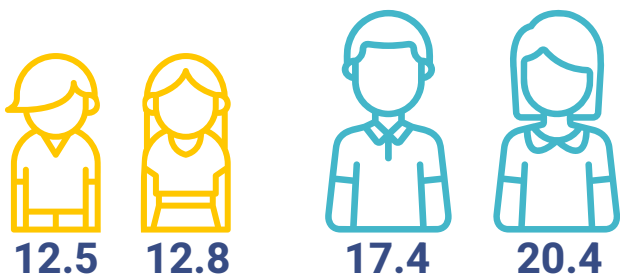

ממוצע = 43 שנים

חציון = 43 שנים

התחלות עישון והתנסות

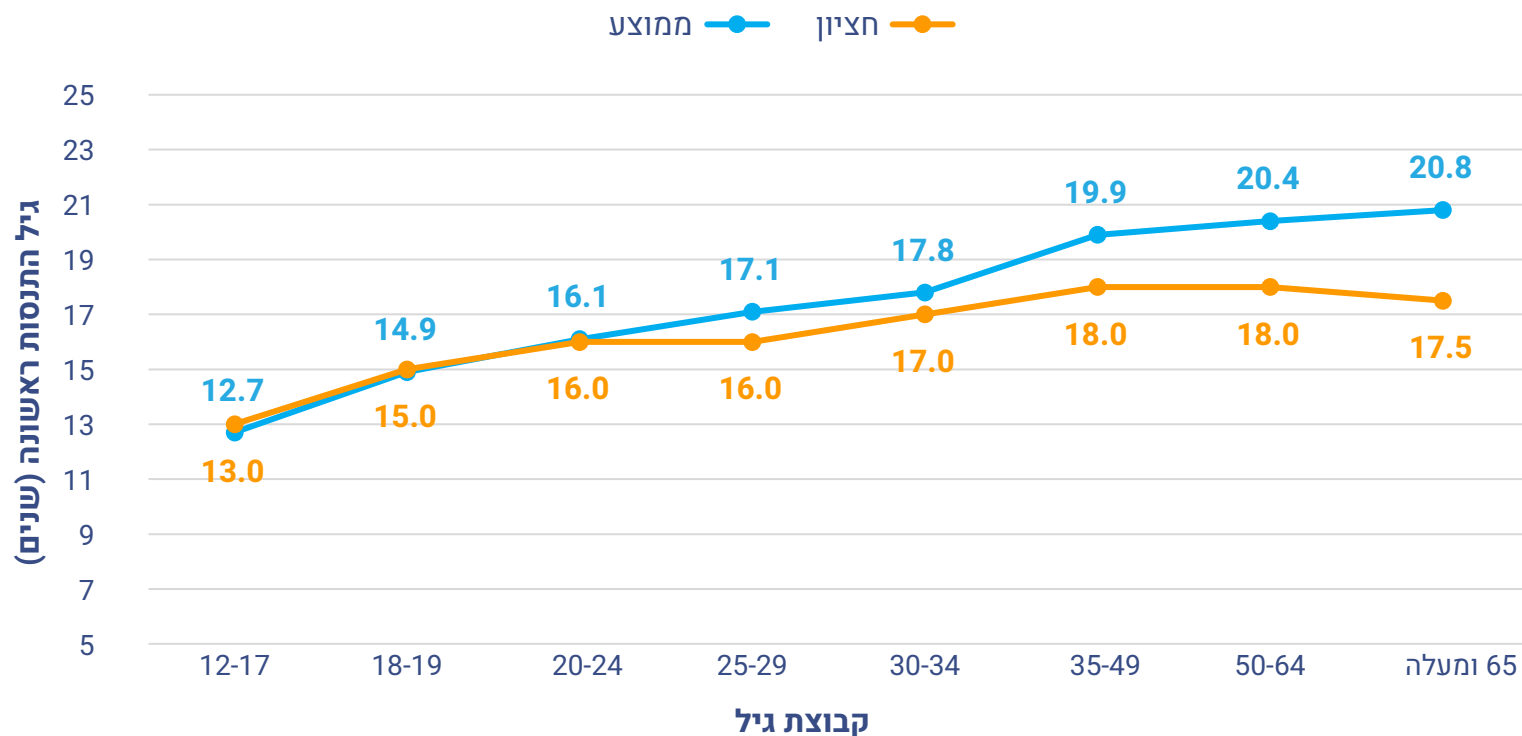
ממוצעים בפילוח לפי מגדר

כלומר, לפי נתונים אלו, מאפייני העישון של בנות הנוער דומים יותר לאלו של הבנים מאשר של נשים בוגרות.

"באיזה גיל היית כשניסית מוצר טבק או ניקוטין בפעם הראשונה?" , כלל המשיבים לפי קבוצות גיל

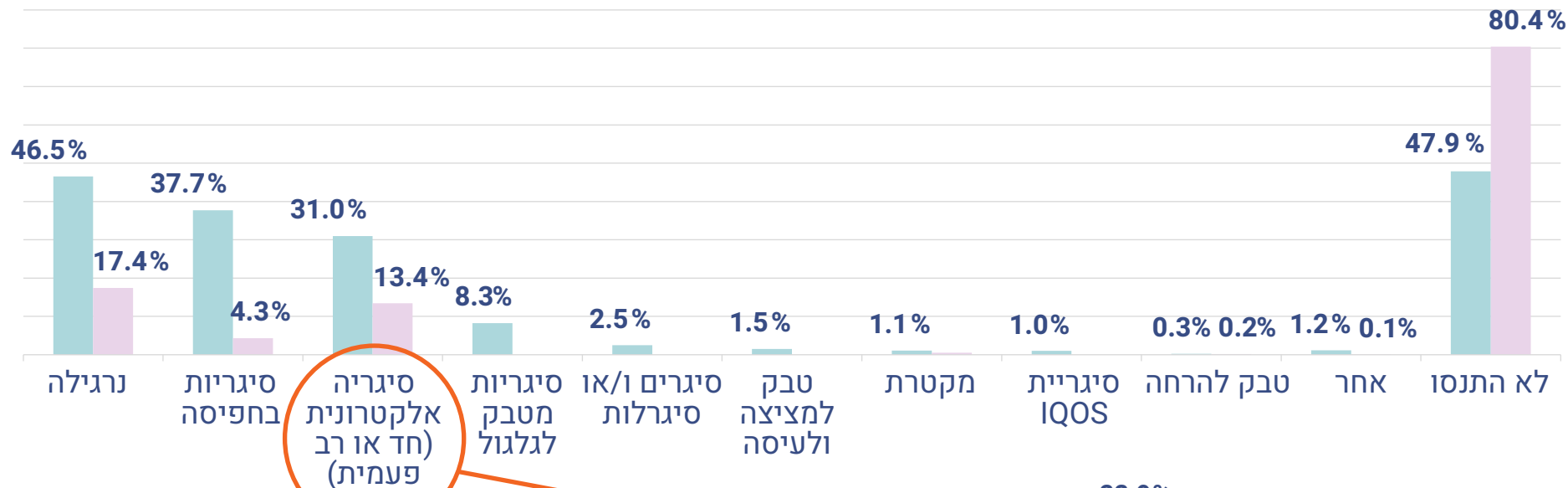

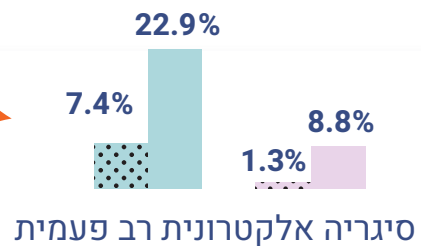
התנסות במוצרים השונים בני נוער לפי מגדר

"באילו מוצרי טבק וניקוטין התנסית?"*

בנות ■ בנים ■

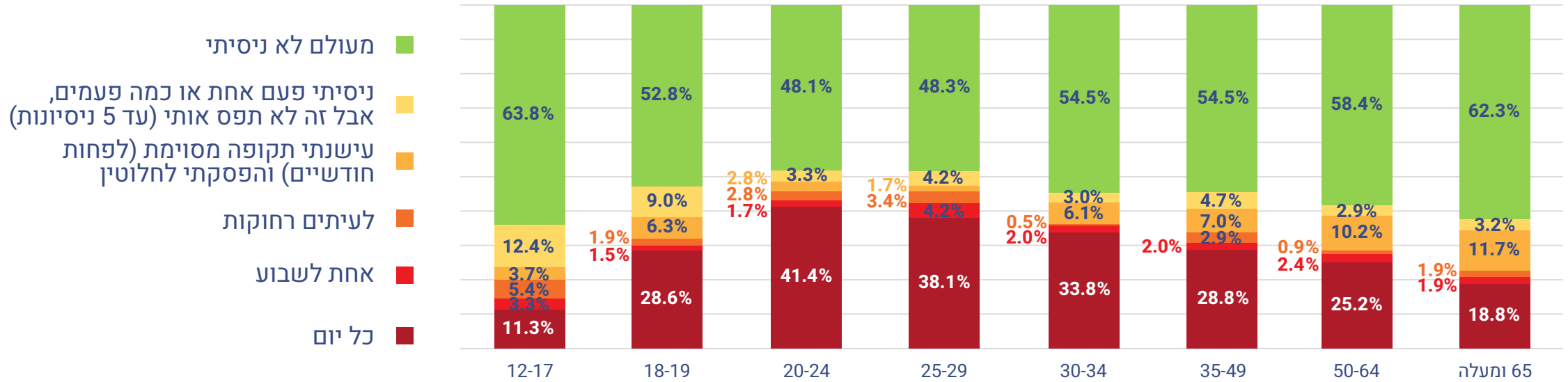
בהשוואה בין שנים (2022 ו-2024), ישנה עלייה גדולה בהתנסות בסיגריה אלקטרונית רב פעמית.

2022 ■ 2024 ■

שער כניסה מוקדם ושיעורי עישון גבוהים

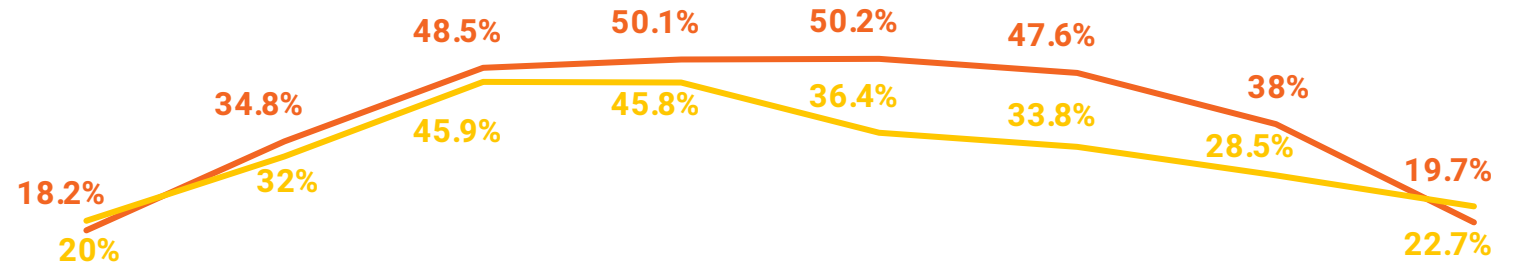
"עד כמה, אם בכלל, אתה מעשן/ת?", כלל המשיבים לפי קבוצות גיל

שיעורי עישון יומי בחברה היהודית: 4.55% (12-17), 10.9% (18-19), 23.1% (20-24), 21.9% (25-29), 27.3% (30-34), 28.5% (35-49), 21.6% (50-64), 9.4% (65 ומעלה)

שיעורי עישון תדיר*

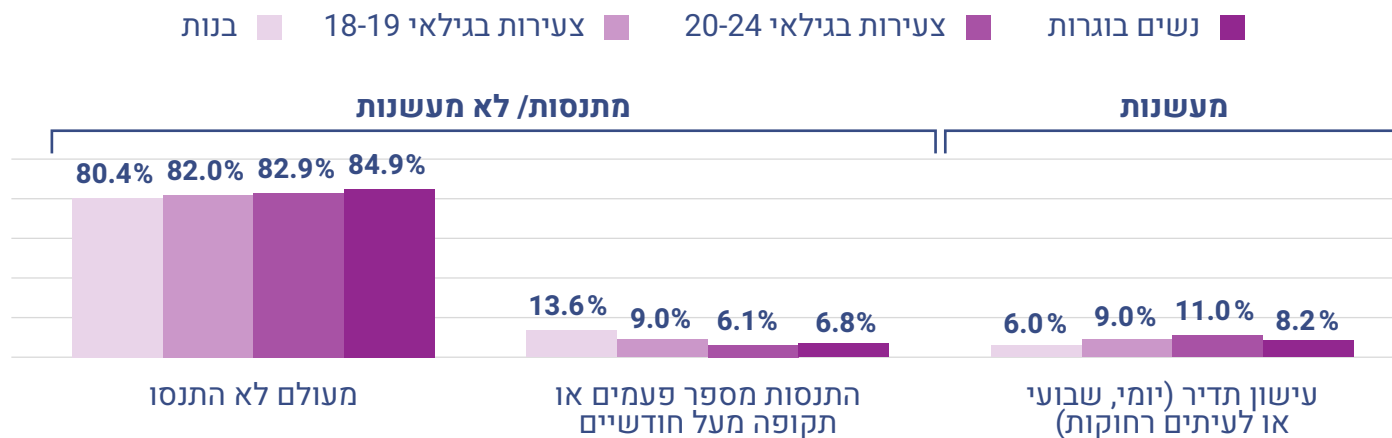
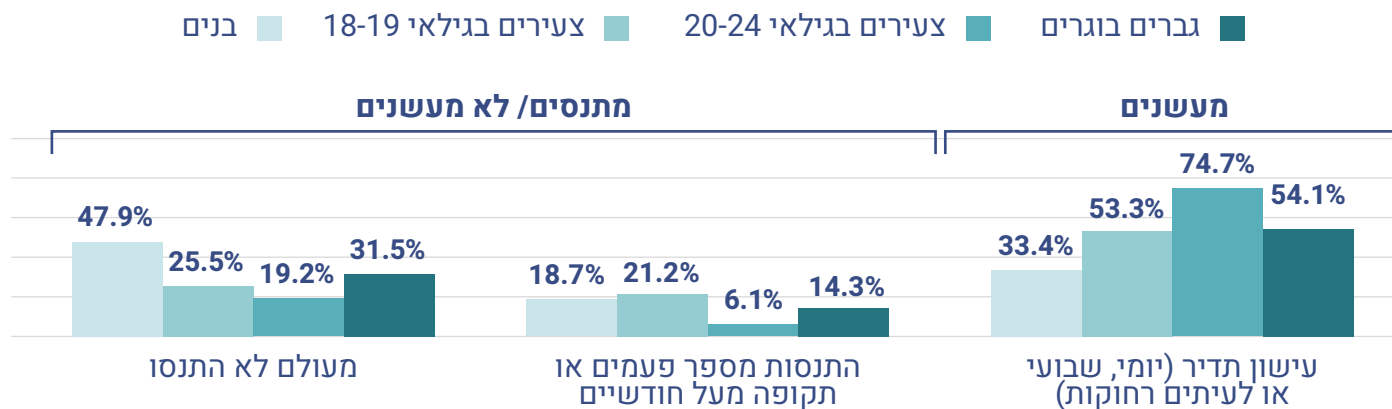
החברה היהודית
החברה הערבית

* עישון תדיר = עישון בתדירות כלשהי (יומית, שבועית או לעיתים רחוקות)

נקודת המעבר מהתנסות לעישון תדיר

"עד כמה, אם בכלל, את/ה מעשן/ת?", כלל המשיבים (נוער ובוגרים) לפי קבוצות גיל ומגדר

מוצרי הכניסה לעולם העישון לעומת מוצרי העישון העיקריים

"מה מוצר העישון העיקרי שלך?",
כלל המשיבים לפי קבוצות גיל

"מה היה מוצר העישון הראשון שניסית?",
כלל המשיבים לפי קבוצות גיל*

65 ומעלה	50-64	35-49	30-34	25-29	20-24	18-19	12-17		65 ומעלה	50-64	35-49	30-34	25-29	20-24	18-19	12-17
86.0%	82.3%	77.6%	75.6%	72.1%	67.7%	58.9%	40.7%	סיגריות בחפיסה	86.2%	82.8%	74.6%	68.9%	63.9%	60.6%	48.7%	30.6%
1.8%	14.5%	20.4%	24.4%	24.6%	29.0%	27.4%	25.9%	נרגילה	1.7%	14.0%	24.4%	28.9%	29.5%	37.2%	41.0%	36.5%
0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	2.2%	13.2%	33.0%	סיגריה אלקטרונית (חד או רב פעמית)	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	2.1%	10.3%	28.7%

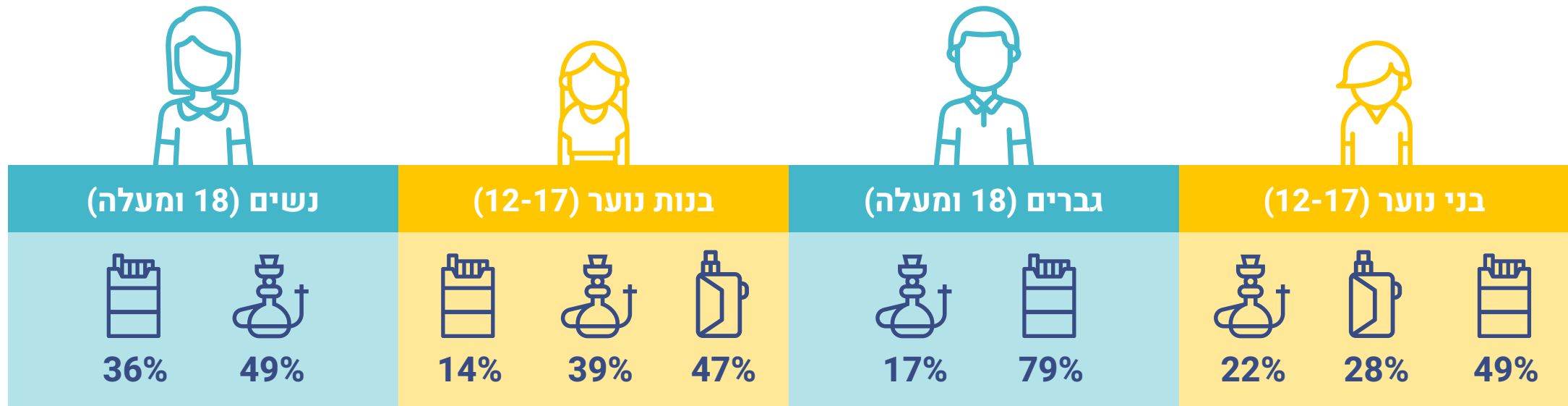
המוצר השלישי בשכיחותו ■ המוצר השני בשכיחותו ■ המוצר השכיח ביותר ■

"משיכה" אל תוך עולם העישון על ידי הנרגילה, ומעבר לסיגריות בחפיסה לאחר ההתמכרות או ההתרגלות, שממשיך לגילים הבוגרים יותר.

"תחרות" בין סיגריה אלקטרונית לסיגריות בחפיסה כמוצר עיקרי בקרב הנוער, בגילאים הבוגרים סיגריות בחפיסה נותר המוצר המוביל.

מוצרים עיקריים כיום בחתך מגדרי

אופי העישון: בנים - שבועי או לעיתים רחוקות (כשני שלישי), בנות - לעיתים רחוקות בעיקר.

מיקום: בעיקר במקומות סגורים (בתים של חברים, בתים פרטיים), מעט במקומות פתוחים (בתי קפה נרגילה, ברים וכו' - בנים יותר).

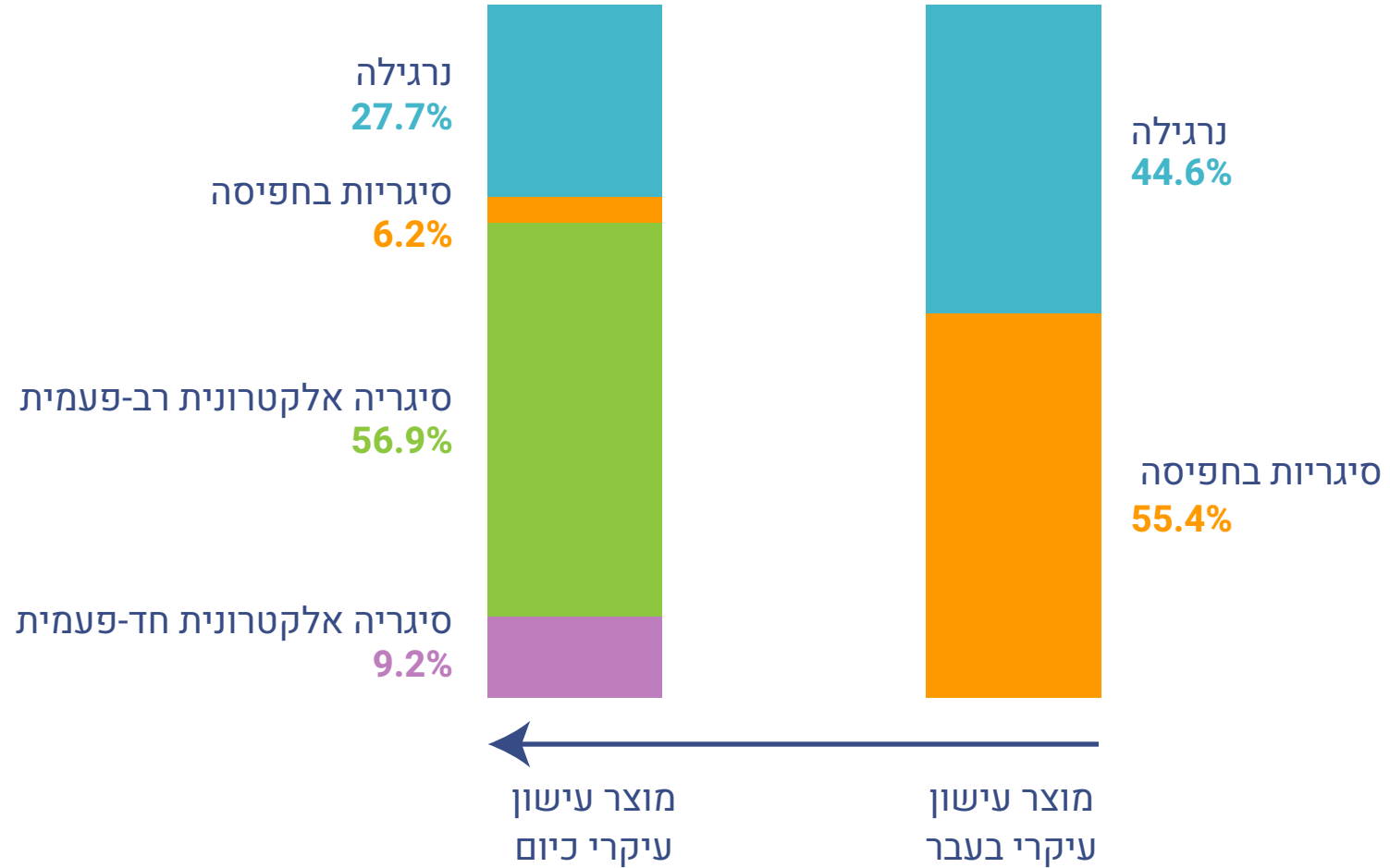
גילים: נפוצה יותר בגילאים הצעירים (עד גיל 24) ← מוצר התנסות? הבדלים בין דורות? נגישות ועישון חברתי?

**נרגילה בקרב
בני ובנות נוער**

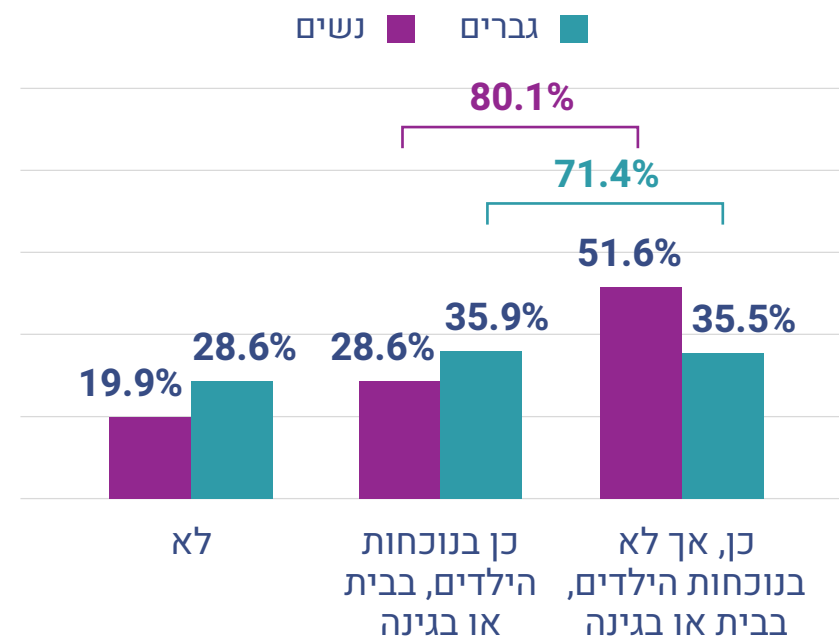
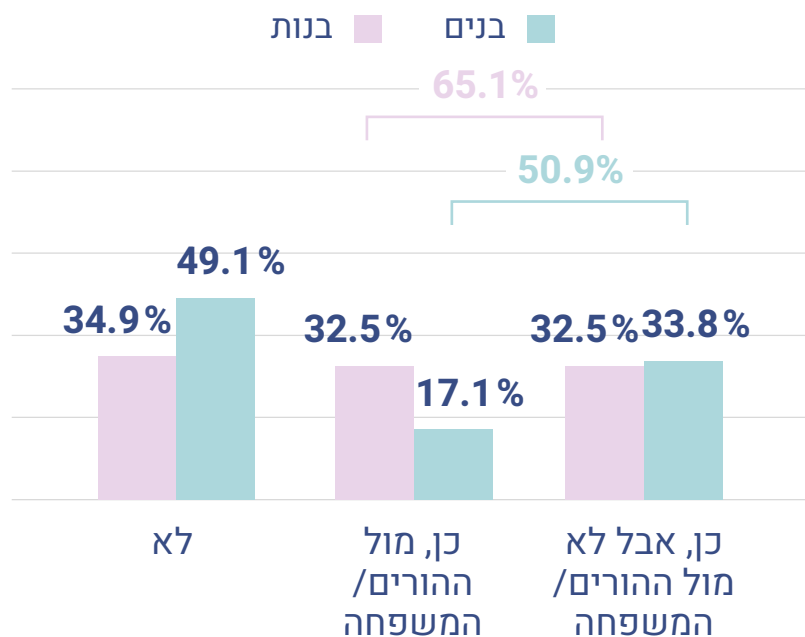

מעבר בין מוצרי עישון בשנה האחרונה בקרב בני נוער

"האם אתה מעשנת בבית", בני נוער ובוגרים, לפי מגדר

בנות - נוטות לעשן בפנים
בנים - נוטים לעשן בפנים ובחוץ

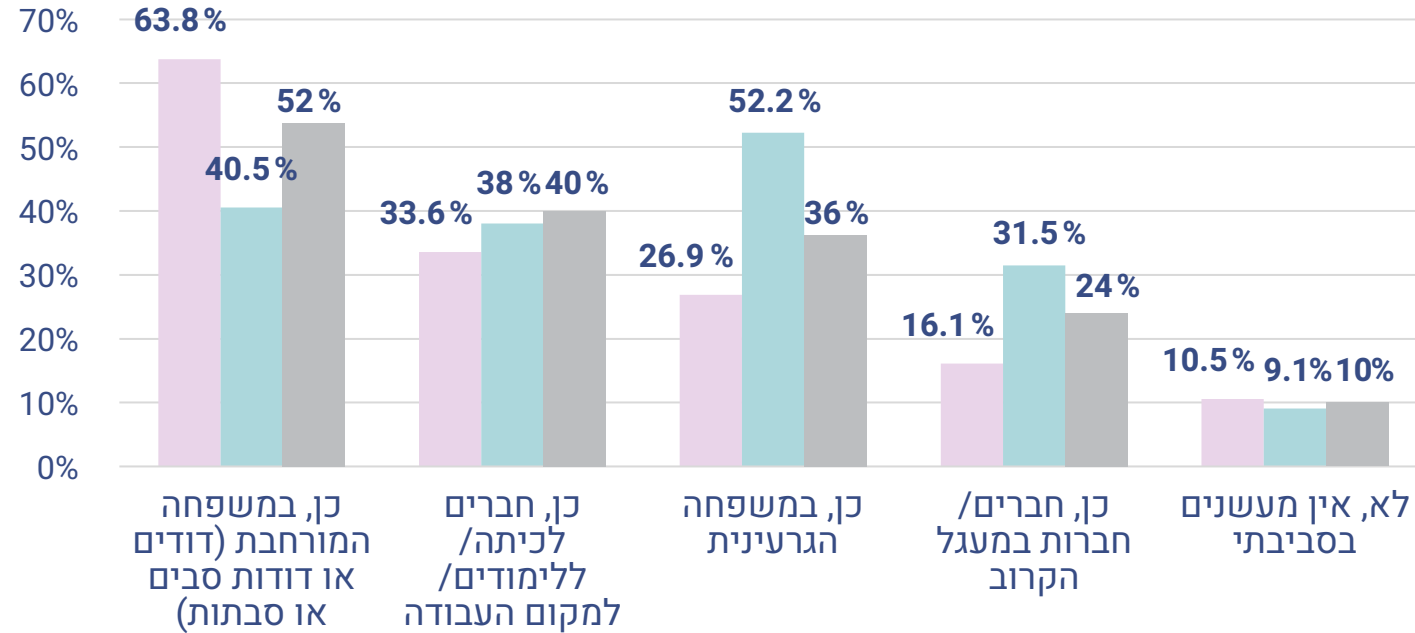

חשיפה לעישון בקרב בני נוער, לפי מגדר

"האם יש מעשנים בסביבתך?"

■ בנים ■ בנות ■ סה"כ

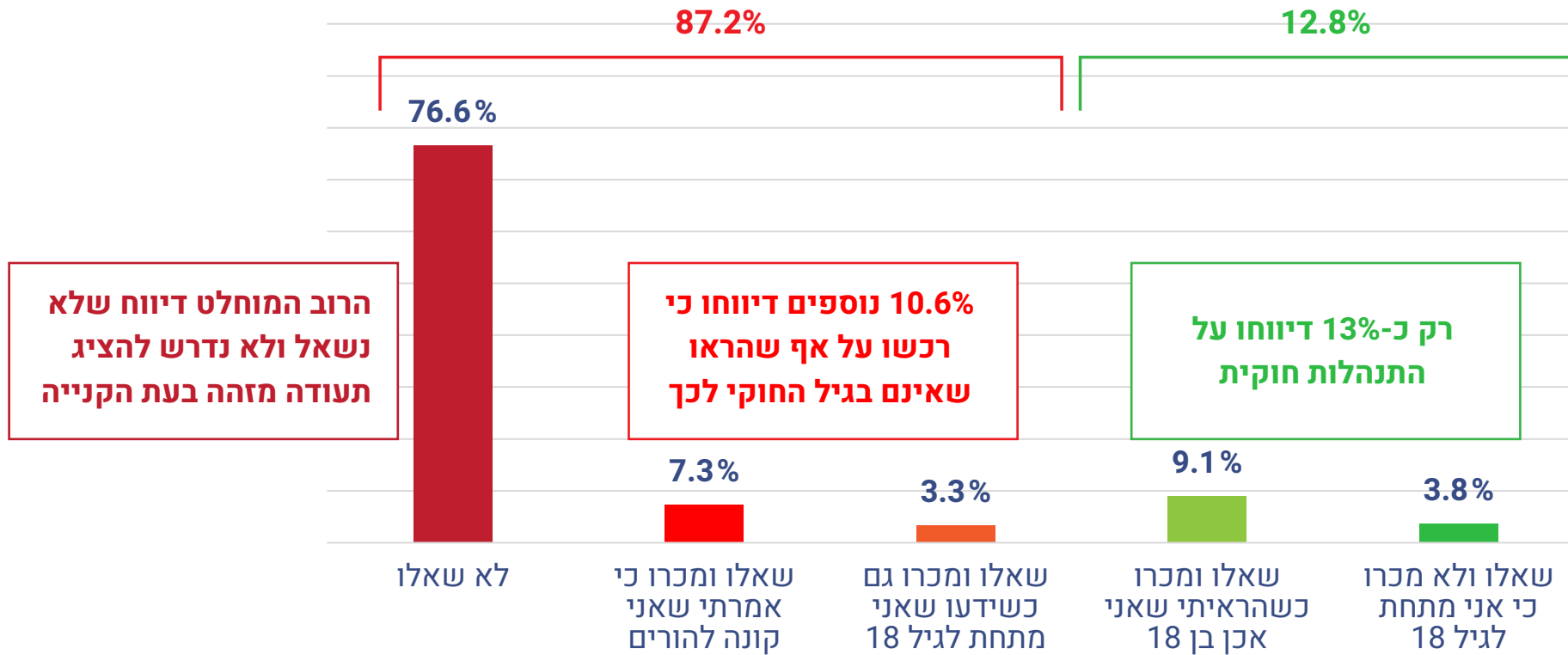
המעגלים החברתיים והסביבות המשפחתיות של בנים ובנות משפיעים באופן שונה על החשיפה שלהם לעישון.

אכיפה ודרכי השגה בקרב בני נוער

"מניסיוןך האישי, האם מרבית המקומות שיצא לך לקנות בהם מוצרי עישון נטו לשאול על גילך או ביקשו ממך להראות תעודת זהות?"

בפילוח לפי אזור

מעל ל-65% מבני הנוער דיווחו על מכירה בלתי חוקית של מוצרי עישון.

דרכי השגה בקרב בני נוער

"מה הדרכים העיקריות שלך להשיג מוצרי עישון בשנה האחרונה?"

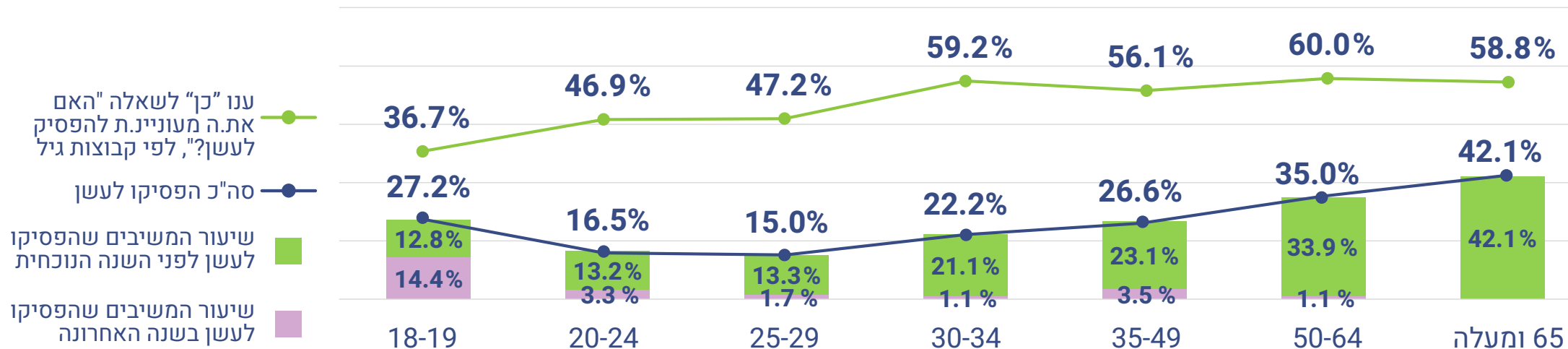
12-17

30.5%	קונה בפיצוציה או במכולת
20.9%	קונה בסופרמרקט (פיזית, רשת חנויות כגון א-דבאח, שופרסל ועוד)
17.1%	משיג/ה מבני משפחה (בידיעתם)
14.7%	קונה בחנות ייעודית למוצרי טבק וניקוטין (פיזית, לרבות חנות נרגילות)
12.0%	מבקש/ת מחבר או ממישהו שאני מכיר/ה
11.3%	קונה בעצמי בחו"ל או בדיוטי פרי

תוצאות אלו מצביעות על בעיה משמעותית באכיפת החוק האוסר מכירת מוצרי טבק וניקוטין לקטינים ומציאות בה הרוב המוחלט של בני הנוער הערבים המעוניינים לרכוש מוצרי עישון יכולים לעשות זאת בקלות רבה

הפסקות עישון

הגיל בו ניתן לראות מעבר ממגמת התנסות למגמה של עישון קבוע (יומיומי) הוא 18-19, בו עלה שכ-29% מהמשיבים כבר מעשנים באופן יומי. לכן, נתייחס לנושא הפסקות העישון ו/או גמילה מעישון רק מגיל זה והלאה.

תובנות רחביות

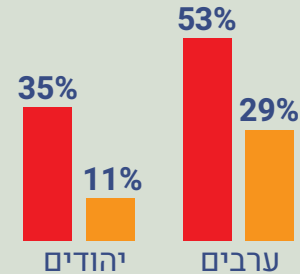
עישון בהיקפים נרחבים מאוד, בקרב כלל החברה הערבית, כולל בני הנוער ומגיל צעיר מאוד.

גיל התחלת העישון ירד בהשוואה לדורות הקודמים.

עישון תדיר ועישון יומי בקרב בני 18-19, לפי מגזר

■ עישון יומי ■ עישון תדיר

הבדלים משמעותיים בין המגדרים לכל אורך קבוצות הגיל ולכל רוחב היריעה של הנושאים שנבחנו.

שלושה מוצרים עיקריים בקרב בני נוער ובוגרים כאחד

- **סיגריות אלקטרוניות** – נוכחותן משמעותית בגילים הצעירים (עד גיל 24), בפרט בגיל הנעורים (עד גיל 18) ובמיוחד בקרב הבנות.
- **נרגילה** – שיעורי עישון גבוהים יותר בגילים הצעירים (עד גיל 24), ולרוב בתדירות שבועית או לעיתים רחוקות יותר.
- **סיגריות בחפיסה** – מוצר יומי ועיקרי.

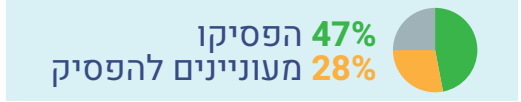
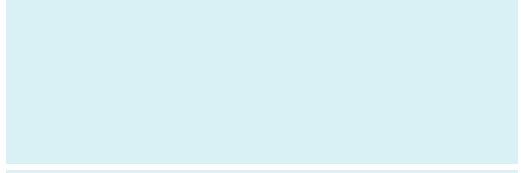
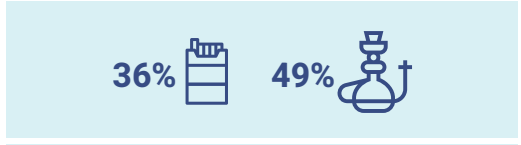
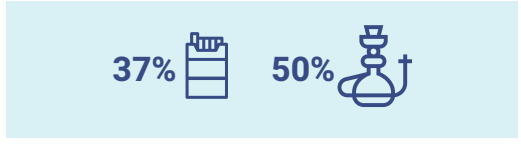
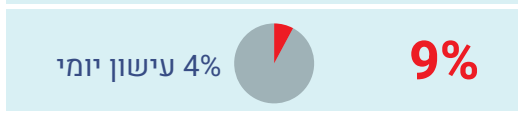
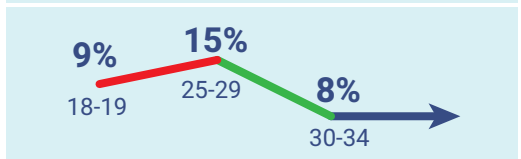

חשיפה רחבת היקף לעישון בסביבות הקרובות – כ-10% בלבד לא נחשפים לעישון בסביבתם.

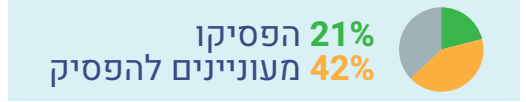
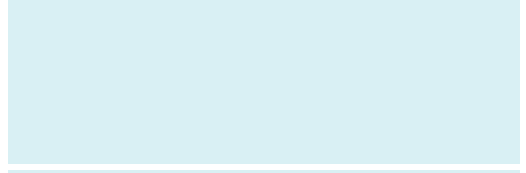
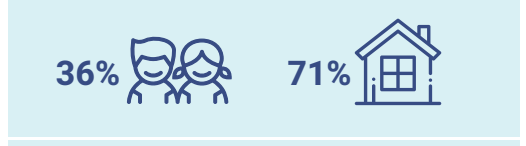
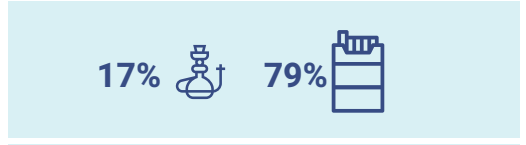
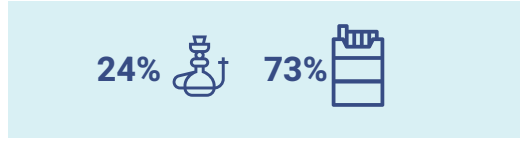
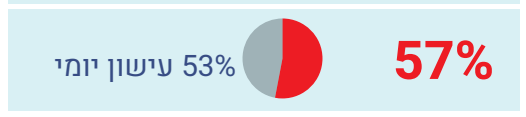
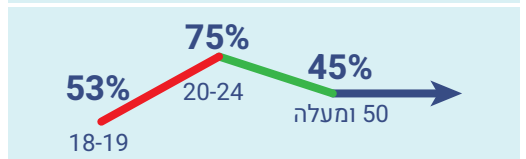

חוסר) אכיפת חוק איסור מכירת מוצרי עישון לקטינים – 90% מבני הנוער שניסו לקנות מוצרי עישון וטבק דיווחו כי הם מצליחים לקנות אותם ללא בעיה על אף היותם קטינים. בהקשר זה נמצאו הבדלים משמעותיים בין האזורים, שמומלץ לבחון אותם יותר לעומק במחקרי ההמשך.

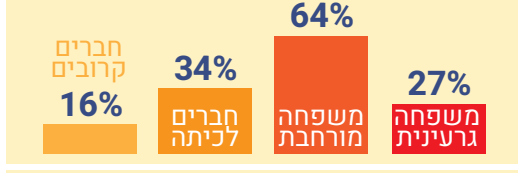
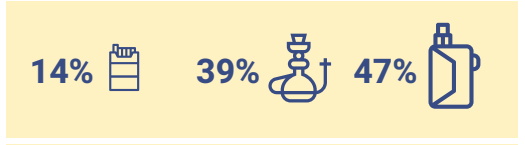
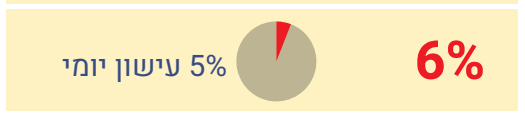
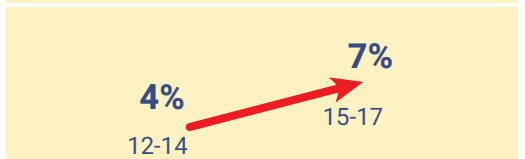
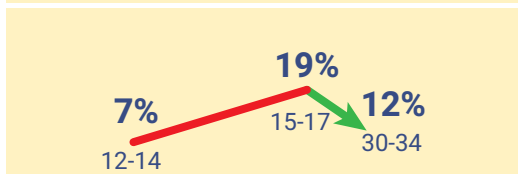
נשים (18 ומעלה)

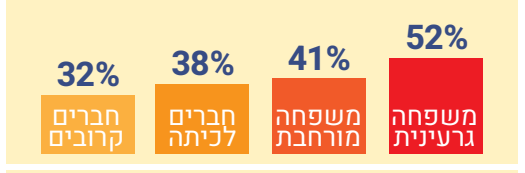
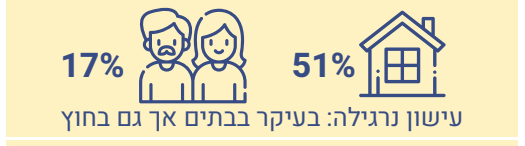
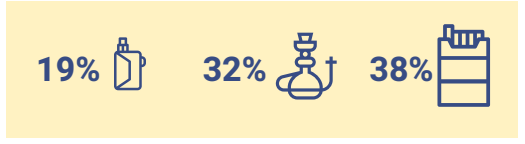
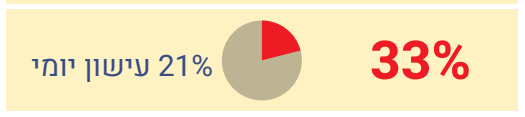
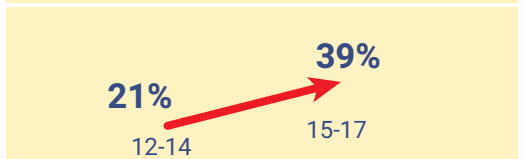
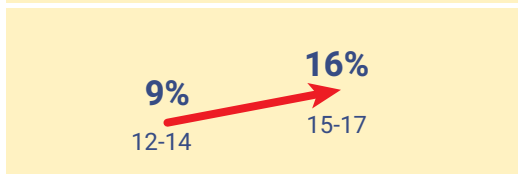
גברים (18 ומעלה)

בנות נוער (12-17)

בני נוער (12-17)

התחלת עישון

תקופת התנסות

התייצבות עישון תדיר

שיעורי עישון תדיר (יומי, שבועי או לעיתים רחוקות)

מוצרים שהתחילו איתם (שאלה רב בררית)

מוצרים עיקריים כיום (אחוז מתוך המעשנים)

עישון בבית (אחוז מתוך המעשנים)

חשיפה לעישון

שיעור המפסיקים

הדוחות המלאים

דוח חברת נאס-נאס לייעוץ ומחקר, מאפייני תופעת העישון בחברה הערבית. נגם גנטוס, אביבית חי ולילי שטרן. פורסם: יוני, 2024.

תقرير شركة ناس للأبحاث والاستشارة، خصائص ظاهرة التدخين في المجتمع العربي. نغم غنطوس، أفيفيت حاي وليلي شطيرن. نشر في حزيران-يونيو 2024.

דוח חברת נאס-נאס למחקר וייעוץ, מאפייני תופעת העישון בקרב בני נוער וצעירים מהחברה הערבית. נגם גנטוס, אביבית חי ונסרין חדאד חאג' יחיא. פורסם: מאי, 2022.

תقرير شركة ناس للاستشارات والبحوث، خصائص ظاهرة التدخين في أوساط أبناء الشبيبة والشبان من المجتمع العربي. نغم غنطوس، أفيفيت حاي، ونسرین حداد حاج يحيى. نشر في أيار (مايو) 2022.